

Dostojanstvo ljudskoga života

Ante VUKASOVIĆ

Sažetak

Potaknut obilježavanjem »Dana života«, nastojanjem Svete Stolice i Hrvatske biskupske konferencije upravljenim na poštovanje i zaštitu ljudskoga života, autor raspravlja o kulturi života i »kulturi smrti« te ističe pravo na život kao temeljno ljudsko pravo i najvišu ovozemaljsku vrijednost.

Pravo na život kao temeljno ljudsko pravo sastavnica je svih međunarodnih deklaracija o ljudskim pravima, temeljnih dokumenata i učenja Katoličke crkve, Ustava i Nacionalnoga programa demografskoga razvitka Republike Hrvatske. Pravo na život je opće, univerzalno te pripada svima, pa i nerođenoj djeci, a ona su, u ovoj tami vrijednosne noći potrošačkoga mentaliteta i moralne krize, najveće žrtve.

Suprotstavljajući se legalizaciji ubijanja nerodene djece, pisac zaključuje da je pobačaj s općeljudskoga motrišta nemoralan, s biološkoga je negacija života, s religijskoga je grešan i antikršćanski, a s nacionalnoga je antihrvatski čin. Stoga u zakonodavstvu Republike Hrvatske mora biti tretiran kao krivično djelo.

Uvod

Život je osnova nastajanja, postojanja i razvitka svakoga pojedinca i ljudske zajednice. On je uvjet održanja ljudskog roda, njegove ukupne kulture i civilizacije. Njime se osigurava trajanje, neprekidnost, zakoniti slijed življenja, povezanost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, veza između pradjedova, djedova, očeva i sinova. Život je temeljno ljudsko pravo, najviša ovozemaljska vrijednost, temelj mira i demokracije.

Za kršćane je život Božje djelo, život za Krista, vječni život što ga je najvijestio Isus: »Ja sam put, istina i život« (Iv 14,6). »Ja sam uskrsnuće i život. Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će. Tko god živi i vjeruje u me, sigurno neće umrijeti nikada« (Iv 11,26–26). O tom i takvom životu svjedoči apostol Ivan u svojoj Prvoj poslanici: »Život se očitovao, mi smo ga vidjeli i svjedočimo za nj, i navješćujemo vam život vječni, koji bijaše kod Oca i koji se nama očitovao – što smo vidjeli i čuli, to navješćujemo i vama, da i vi imate s nama zajedništvo. A naše je zajedništvo s Ocem i Sinom njegovim Isusom Kristom« (Iv 1, 2–3).

U ovo naše doba moralnih posrtaja, genocidnih ratova, etničkih čišćenja, doba terorizma, razaranja, ubijanja i obezvrjeđivanja ljudske osobnosti Sveti Otac Ivan Pavao II. – često piše o kulturi života i »kulturi smrti«,

a Sveta Stolica potiče promidžbu i održavanje »Dana života«, omogućujući time svim ljudima i narodima razmišljanje o uzvišenoj vrijednosti i dostojanstvu ljudskoga života. Mnoge zemlje već imaju određeni dan, a neke i tjedan, posvećen životu.

Dostojanstvo ljudskoga života – stalna je briga Crkve u Hrvata. Suočena s ratnim pustošenjem, procesom depopulacije, gubljenjem osjećaja i smisla za vrijednosti današnjeg potrošačkog mentaliteta u tami vrijednosne noći utilitarističko–hedonističke »kulture smrti«, Hrvatska biskupska konferencija je već 1991. godine predložila u Došašću održavanje »Tjedna života«. Nedavno je, pak, odredila trajno obilježavanje »Dana života« svake prve nedjelje u veljači. Ove godine to je bila peta nedjelja kroz godinu, 4. veljače 1996. godine. Obilježena je temom: *Pravo na život – temelj demokracije i mira!*

1. *Kultura smrti*

Kriza je danas opća pojava, društveni fenomen, poglavito u zemljama u kojima je dominirala komunistička ideologija. Unatoč neosporivim postignućima suvremene znanosti i tehnike, ona zahvaća sve pore društvenoga života. Čovječanstvo se suočilo s gospodarskim, društvenim, političkim i ekološkim krizama; krizom filozofije, kulture, odgoja. A najveća, i po razornim učincima najteža, je moralna kriza. Ona je obezvrijedila duhovne, kulturne, etičke, religijske i druge ljudske vrijednosti, izaziva moralno bezakonje i ostavlja moralnu pustoš (14. Vukasović, 12.).

Moralna kriza prijeti nesagledivim posljedicama. Omalovažavaju se temelji života – rad, brak, obitelj, rađanje i odgajanje djece. Genocidnim ratovima, etničkim čišćenjima i ubijanjem nerođene djece negira se temeljno ljudsko pravo – pravo na život. A kada se tomu pribroje izbjegavanja bračnih zajednica, obiteljskoga života i rađanja, postaje očito da je izgubljen osjećaj za život pa se nalazimo pred opasnošću samouništenja. Mnogi ne uočavaju razlike između dobra i zla. A prorok Izaija kaže: »Jao onima koji zlo dobrom nazivaju, a dobro zlom, koji od tame svjetlost prave, a od svjetlosti tamu...« (Iz 5,20)!

»Potrošačko društvo, poglavito preko sredstava društvenoga priopćavanja, nameće čovjeku ideal *imati* radije negoli *biti*.« U svijetu tehniziranog vrednovanja života »materijalna dobra vrijede više na ljestvici vrijednosti negoli sam život« (10. Pozaić, 245.). Ljudima nedostaje vrijednosno doživljavanje. Skrajnje posljedice zanemarivanja vrijednosnoga doživljavanja katastrofalne su, jer dovode u pitanje i ljudski opstanak.

Teoretska opravdavanja i životna prakticiranja rastave brakova, razaranja obitelji, masovna primjena kontracepcijskih sredstava, ubijanja još nerođenih, zastupanje eutanazije, primjena »biološkoga inženjeringa«,

seksualna izživljavanja, masovna konzumiranja sredstava ovisnosti, alkoholizam, smrtonosna drogiranja, porast nasilja, kriminala i zločina – sve je to upereno protiv života i kazuje o teškom oboljenju ljudske svijesti i savjesti.

Postavlja se pitanje koliko je kriza europske kulture potpomogla takvo stanje. Jednostrano usmjeren europski racionalizam, liberalizam, pozitivizam, empirizam, naturalizam, biološki evolucionizam, individualizam, materijalizam, marksizam, komunizam – rezultirali su gubljenjem smisla za vrijednosti. Posljedice su zanemarivanje etičkih kriterija, društvena i moralna kriza, sebičnost, utilitarističko i hedonističko shvaćanje života, antihumanizam i »kulturu smrti«.

Kao da su posve napušteni etički kriteriji. Je li zakazala ljudska savjest? Je li čovjek postao toliko bezvrijedan i bezosjećajan? Je li izgubio smisao za život i sasvim prihvatio »kulturu smrti«?

2. *Pravo na život – temeljno ljudsko pravo*

Život je osnova postojanja svega biološkoga, svega što se rađa, nastaje, razvija se i pojedinačno nestaje, ali se novim rađanjem održava i nastavlja. Težnja za njegovim održanjem naravna je biološka potreba svih živih bića. Spoznavši je *homo sapiens* joj daje racionalni smisao i duboko etičko značenje. Tako shvaćeno i prihvaćeno pravo na život postaje temeljno ljudsko pravo, izvor čovječnosti, kriterij humaniteta i najviša ovozemaljska vrijednost.

Kao opće, univerzalno, temeljno ljudsko pravo sadržano je u svim deklaracijama o ljudskim pravima. Polazni je aksiom *Opće deklaracije o pravima čovjeka UN* iz 1948. godine. Njezin treći članak glasi: »Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost.« Pravo na život kao temeljno ljudsko pravo, sadržano je i u *Ustavu Republike Hrvatske*. U 21. članku Ustava piše: »Svako ljudsko biće ima pravo na život. U Republici Hrvatskoj nema smrtne kazne.« (13. *Ustav*, 17.). Time je to osnovno ljudsko pravo, kao etička kategorija, i pravno sankcionirano u temeljnom zakonu hrvatske države.

Pravo na život, logično, mora vrijediti od početka do kraja života, a život počinje začecem. Ljudski život, dakle, mora biti zaštićen od začeca do naravne smrti. Čovjekov um je to odavno shvatio, a savjest prihvatila. U *Hipokratovoj prisegi*, koja je stoljetni temelj medicinske etike, liječnici prisežu da neće ženi dati sredstvo za pometnuće ploda. U *ženevskoj deklaraciji* Svjetske zdravstvene organizacije iz 1948. godine tekst toga dijela prisege glasi: »Apsolutno ću poštovati ljudski život, već od njegova začeca!« (6. *Med. encikl.*, 37–38.). Ta svjetska organizacija je u Londonu 1949. godine prihvatila i *temeljna načela medicinske etike*. U njima posve

jasno piše: »Liječnik mora uvijek imati pred očima dužnost čuvanja ljudskoga života od trenutka njegova začeca do smrti!«

Unatoč tomu nemoćna nerođena djeca postala su najmasovnije žrtve ljudskih slabosti, sebičnosti i manjka savjesti. Moralo ih se djelotvornije moralno i pravno zaštititi. S tom svrhom osnovan je Međunarodni komitet za zaštitu nerođene djece, koji je na zasjedanju u Beču, 25. ožujka 1986. godine, prihvatio *Deklaraciju o pravima nerođenog djeteta*. U njoj su u sedam točaka formulirana prava nerođenih, a prvo i temeljno je: »Nerođeno dijete ima pravo na život!« (10. Pozaić, 244. i 269–270.).

Katolički svjetonazori potpuno su, dakako, u suglasju s općeljudskim i etičkim motrištima. U *Povelji Svete Stolice o pravima obitelji* piše: »Ljudski se život mora apsolutno poštovati i štititi od samoga trenutka njegova začeca.« (8. *Povelja*, 13.). Poštovanju ljudskoga života u nastanku i dostojanstvu rađanja posvećen je dokument *Donum vitae*. U njemu se jasno kaže: »Pobačaj i čedomorstvo užasni su zločini!«

Vjera, moral i pozitivno zakonodavstvo moraju štititi ljudski život od začeca. Nerođena djeca u Republici Hrvatskoj moraju biti moralno, pravno i zdravstveno zaštićena. Riječ je o temeljnom i nepovredivom etičkom načelu koje se ne može prilagođavati željama i interesima pojedinih skupina. Kao što je granica ljudske slobode – sloboda drugog čovjeka i demokracija ima svoju granicu preko koje se ne može ići. Očituje se u nepovredivosti morala, općeprihvaćenih moralnih kriterija, temeljnih ljudskih prava i općeljudskih etičkih vrijednosti. A općeljudska vrijednost i temeljno ljudsko pravo je *pravo na život od začeca!*

3. *Kultura života*

U ime održanja ljudskoga roda, opstanka i dobrobiti hrvatskoga naroda; u ime temeljnoga ljudskog prava, najviše ovozemaljske vrijednosti, Kristova uskrsnuća i njegove pobjede nad grijehom i smrću – moramo se kulturom života suprotstaviti pošasti »kulture smrti«.

Život pretpostavlja rađanje. Ono je vrelo života, a uporišne točke su mu ljubav, brak, obitelj, potomstvo i odgovorno roditeljstvo (15. Vukasović, 44–66). Hrvatskom narodu su potrebna nova vrela, novi izvori života, potrebno mu je dobro organizirano i sustavno odgajanje u obitelji, školi, Crkvi i u cjelokupnom društvenom životu za ljubav, brak, obiteljski život, željeno potomstvo i odgovorno roditeljstvo (15. Vukasović, 277–302.).

Ljubav je tvorac dobrog, uzvišenog, snažnog, toplog i humanog. Ona je škola altruizma koja oplemenjuje ljudska bića. »Ljubav je strpljiva, dobrotivna, ne zavidi, ne hvasta se, ne oholi se; nije nepristojna, ne traži svoje, ne razdražuje se, zaboravlja i prašta zlo, ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve ispričava, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi –

ljubav nigda ne prestaje« (1 Kor 13,4–8). Ona je bit kršćanstva, najviši kršćanski zakon, prožimlje sve Božje zapovijedi. Krist ju je stavio u središte evangeoske etike. Ljubav je simbol dobrote, izraz čovječnosti, inspiracija i osnova odgojne djelatnosti. Stoga u ozračju »Dana života« razmišljati treba i odgajati one na kojima svijet ostaje u ljubavi i za ljubav.

Brak je zajednica ljubavi, ishodište života i temeljni uvjet njegova održanja. Stoga je duboko povijesno, moralno, religijski i pravno utemeljen. Sve zemlje civiliziranog svijeta brinu se o njegovu zasnivanju i stabilnosti. A Hrvatska i Hrvati, zbog procesa depopulacije i zbog gubitaka tijekom srbijanske genocidne agresije, imaju dodatne razloge da najveću moguću pozornost obrate instituciji braka, zasnivanju novih brakova, održavanju postojećih i osmišljenom pripremanju mladeži za ljubavlju protkane bračne odnose u funkciji stvaranja i održavanja života.

Obitelj se zasniva na braku i ljubavi. Ona je »zajednica ljubavi i života«. Ljubav je osnovica zajedničkoga života u braku, a trajna bračna povezanost – uvjet obiteljske sreće i oživotvorenja odgovornoga roditeljstva. U Svetom pismu piše: »Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo« (Post 2,24). U ljubavlju prožetom braku i obitelji ljudi zadovoljavaju svoje osnovne potrebe: intimne spolne i emocionalne, materijalne i duhovne, psihosocijalne i kulturne, potrebu za ljubavlju i potomstvom. Obitelj je povijesna, civilizacijska i religijski gledano blagoslovljena zajednica. Ona je nositeljica života. U njoj se rađaju i podižu djeca – glavna radost života.

Potomstvo je jamstvo održanja ljudskoga roda. Bez njega bi se ugasio život. »Na mladima svijet ostaje« – mudra je i istinita narodna izreka. Potomci spajaju desetljeća, stoljeća i tisućljeća; omogućuju nastavak života obitelji, naroda, čovječanstva; razvitak i usavršavanje ljudske kulture i civilizacije. I ma s kojeg motrišta promatrali – etičkoga, religijskog, biološkog ili nacionalnog – rađanje je životna potreba, a naš pozitivan odnos prema njemu i potomstvu – dužnost i obveza. Stoga cjelokupna društvena nastojanja i populacijska politika moraju težiti tomu da svi potencijalni roditelji žele djecu, da ih rađaju i dobro odgajaju.

Dijete je plod ljubavi. Uz njega su vezani najsnažniji osjećaji ljubavi – uzajamna ljubav supružnika, majčinska, očinska, roditeljska ljubav i dječja ljubav prema roditeljima, bratska, obiteljska i rodbinska ljubav. Dijete je izraz, simbol i dar ljubavi. Ono je najljepši i najdraži dar što ga majka poklanja ocu i otac majci; roditeljski dar svojoj obitelji, narodu, čovječanstvu. Ako je čovjek najviša ovozemaljska vrijednost, onda je dijete najvredniji dar koji ljudi mogu podariti svojoj domovini, Crkvi i velikoj ljudskoj obitelji.

Odgovorno roditeljstvo očituje se u cjelokupnoj brizi za potomstvo. Pokazuje se u odlučivanju o rađanju, u skrbi za podizanje, zbrinjavanje i uzdržavanje, u roditeljskoj nježnosti i ljubavi, u pravilnom odgoju, surad-

nji sa školom i drugim odgojnim ustanovama; očituje se i u njegovanju skladnih obiteljskih odnosa, prihvaćanju i savjesnom obavljanju obiteljskih obveza i dužnosti, u očuvanju braka i toplja obiteljskoga ozračja u kojemu se djeca osjećaju sigurna, radosna i sretna. Zato je odgoj mladeži za odgovorno roditeljstvo posebno važna zajednička zadaća obitelji, Crkve, škole, medija i svih drugih odgojnih čimbenika.

4. Nacionalni program demografskoga razvitka

Ministarstvo razvitka i obnove izradilo je, a Sabor Republike Hrvatske podržao i prihvatio *Nacionalni program demografskoga razvitka*. Preostaju konkretna zakonska rješenja i primjena. Da bi mjere realizacije bile optimalne i učinkovite, treba upozoriti na glavne odrednice i prijeko potrebna rješenja.

Već je u uvodu Programa naznačena temeljna namjena. On bi trebao biti u funkciji uvećanoga rađanja, smanjenoga iseljavanja, povećanoga povratka iseljenika i bolje raspoređenosti hrvatskoga pučanstva na čitavom državnom prostoru. To su, neosporivo je, bitne sastavnice demografske obnove.

U petom poglavlju *Stvaranje pozitivnoga duhovnog ozračja*, istaknute su glavne vrijednosti: *život, brak i obitelj*. Zato se kaže: »Život čovjeka temeljna je vrijednost našega društva te ga treba štiti od začeca do prirodne smrti. Ta zaštita mora biti moralna, zakonodavna i zdravstvena«. A potom se nastavlja: »Govor i ponašanje javnih osoba trebao bi biti prožet stavom poštovanja prema životu od začeca do prirodne smrti, kao i stavom poštovanja prema ženi, braku i obitelji. Traži se stabilnost braka kako bi se u njemu ostvarili svi ljudski preduvjeti za rađanje i odgoj.« Potom slijedi: »Obnova obitelji je stožer cjelokupne obnove naroda i države.« Ona je »osnovna društvena stanica« i glavni odgojni čimbenik i stoga se zahtijeva puna društvena potpora obitelji.

Ističući ljudski život od začeca do naravne smrti, potom ženu – majku, brak i obitelj kao temeljne vrijednosti hrvatskoga društva, Program, doista, pruža pozitivnu usmjerbu i duhovno teološko ozračje demografske obnove u nas.

U šestom poglavlju predloženo je vrlo mnogo mjera populacijske politike od dječjih i obiteljskih doplataka, preko poboljšanja uvjeta stanovanja, poreznih olakšica, opreme novorođenčadi, pomoći obiteljima u školovanju djece, socijalno-zdravstvene zaštite, zaštite trudnica, plaćenoga porodiljnog dopusta, beneficiranog radnog staža, potom sve do plaćenoga statusa majke–odgajateljice, odnosno roditelja–odgajatelja. Sve su to, u uvjetima depopulacije, dobro promišljene i prijeko potrebne poticajne mjere pronatalitetne populacijske politike.

U posljednjem zaključnom dijelu jasno se ističe da je demografska obnova za hrvatsku državu i hrvatski narod jedna od najodgovornijih i odsudnih zadaća. »Stoga, i unatoč materijalnim poteškoćama s kojima se susrećemo u ovo vrijeme građenja države i borbe protiv agresora, moramo postići suglasje da *nema isplativijeg ulaganja od onoga u buduće naraštaje*.« Bez Hrvata nema napretka ni razvitka u lijepoj našoj. »Odlučna bitka kojom ćemo se najdjelotvornije suprotstaviti svim dosadašnjim agresijama i posezanjima za hrvatskim prostorima«, upravo je temeljiti demografski preporod. On je podloga i uvjet postizanja Drugog hrvatskoga nacionalnog preporoda.

To su istine koje moramo shvatiti, prihvatiti i bezrezervno podržati!

5. U duhu vjere, morala i demografske obnove

Spomenut ćemo neka pitanja što pretpostavljaju i traže prikladna i učinkovita rješenja u duhu naše katoličke vjere, naravnoga morala i hrvatske demografske obnove. Riječ je o tečajevima priprave za brak, školskom pripremanju mladeži za obiteljski život, dječjim doplatcima i, kad je u pitanju dostojanstvo ljudskoga života, najvažnijem pitanju – pobačaju.

5.1. Tečajevi priprave za brak

U Nacionalnom programu demografskoga razvitka govori se o *tečajevima priprave za brak*, koji bi djelovali uz bračna i obiteljska savjetovaništa, u timski dobro ekipiranim županijskim središtima priprave za brak. Ideja je dobra i logična, ali nedovoljno odlučna i pedagoški osmišljena. Kaže se da bi oni bili fakultativne naravi. A zašto ne obvezatni za sve koji nisu imali takvu pripravu u Crkvi ili školi?

U nacrtima se predlagalo »pet večeri po dva školska sata«, što je više nego nedostatno te ne može dati željene učinke. Priprava za brak prije svega je izgrađivanje stavova o ljubavi, braku, zajedničkom životu, pozitivnoga odnosa prema rađanju, djeci i njihovu odgajanju. A izgrađivanje stavova dugotrajan je proces i nikako se ne može svesti samo na poznavanje činjenica. Težište nije na znanjima, nego na uvjerenjima, vrijednosnim usmjerbama, opredjeljenjima i postupcima. Takvi unutarnji, duboko odgojni učinci koji pretpostavljaju promjene u stavovima pa i strukturalne psihičke promjene ne samo na racionalnom nego i na emocionalnom i voljno–djelatnom području, traže duže vrijeme i češće bavljenje tim pitanjima, češća razmišljanja i doživljavanja odgovarajućih situacija i vrijednosti. Iskustva zemaljâ koje su sustavno primjenjivale takvu pripravu, npr. Poljska, upozoruju da trajanje tečajeva treba biti tromjesečno.

Duže trajanje omogućuje cjelovitije zahvaćanje tematike i mnogo potpunije tretiranje bračne ljubavi, braka kao zajednice, odnosa u braku, željenog i odgovornog roditeljstva, odgoja djece i drugih relevantnih pitanja. Stoga tečajevi pripreme za brak moraju biti višemjesečni i obilgatni za sve koji nisu ranije apsolvirali odgovarajuću pripravu. Takve sadržaje i vrijednosti treba sustavno razrađivati i u edukativnim programima radija i televizije.

5.2. *Školsko pripremanje mladeži za obiteljski život*

U Programu piše: »U srednjim školama treba mlade pripremati na odgovorno roditeljstvo.« Zahtjev se zasniva na činjenici da tijekom školovanja mladi nisu pripremljeni za zadovoljavajući život u dvoje i time za obitelj. Priprava mladeži za obiteljski život tijekom školovanja prijeko je potrebna odgojna mjera, ali je treba dublje pedagoški osmisлити. U nekim prijašnjim tekstovima Programa govorilo se samo o »zdravstvenoj edukaciji mladih«, koju bi provodili »liječnici visokih moralnih kriterija s ciljem da mlade ljude pouče o načinima planiranja obitelji«.

Problem, međutim, nije tako jednostavan. Zdravstvena edukacija nije ni jedina, ni najvažnija u svemu tomu. Niti planiranje obitelji nije središnji problem. A ni poučavanje nije prikladan postupak, jer je težište na odgajanju. Obiteljski život je mnogo složeniji i obuhvatniji od zdravstvenoga prosvjećivanja i planiranja obitelji. On traži prije svega vrijednosno–etički pristup, rješavanje brojnih socijalnih, psiholoških i pedagoških problema. Stoga se pripremanje za obiteljski život ne može (i ne smije) jednostrano svoditi na zdravstvenu edukaciju – fiziologiju i higijenu spolnosti, borbu protiv spolnih bolesti, kontracepciju i planiranje obitelji – nego traži, prema dobro osmišljenim programima, *sustavno pripremanje mladeži za kulturu ponašanja, za ljubav, brak, obiteljski život, željeno potomstvo i odgovorno roditeljstvo*. I sve to neprekidno od petoga razreda osnovne do kraja školovanja u srednjim školama. Jedino tako dugotrajna, sustavna i temeljita priprema u školi, a usporedo i u Crkvi i u obitelji, može učinkovito utjecati na promjenu stavova i izgrađivanje pozitivnoga odnosa prema braku, obiteljskom životu, rađanju djece i njihovom odgajanju. Stoga je, uistinu, prijeko potrebno ustrojiti provedbenu radnu skupinu pedagoga koji dobro poznaju to područje odgojne djelatnosti i imaju razvijen smisao za etičke vrijednosti.

5.3. *Dječji doplatak*

Dječji doplatak je mjera pronatalitetne populacijske politike koja potiče rađanje većeg broja djece. S obzirom na proces depopulacije koji prijeti izumiranjem hrvatskoga naroda, opravdano je poticanje na rađanje

što većeg broja djece. Ideal nije ni dvoje, ni troje, ni četvero, nego *što više djece*. Stoga je regresivna stopa, odnosno smanjivanje iznosa dječjeg doplatka za djecu nakon petog djeteta, neprimjerena našim potrebama. Ako je za peto dijete porast doplatka isti kao i za četvrto, onda isti taj porast treba ostati i za šesto i za svako iduće dijete. Isti bi kriterij morao vrijediti za otpisivanje duga (iznosa kredita) za izgradnju ili kupnju stambenoga objekta.

5.4. Pobačaj

Ne ubij! – jedna je od deset Božjih zapovijedi, kojima se, u obliku moralnoga kodeksa, regulira odnos čovjeka prema Bogu i prema ljudima. Prema tom prvom moralnom kodeksu i temeljnim moralnim kriterijima kršćanstva, ubojstvo nerođenoga djeteta je ne samo smrtni grijeh nego i negacija čovječnosti i ljudskoga dostojanstva. Unatoč tomu pobačaji su postali prava pošast te materijalizirane i dehumanizirane »kulture smrti«.

Pobačaj je izravna povreda temeljnoga ljudskoga prava – prava na život, a ginekološko–porodiljni odjeli pretvoreni su u gubilišta nerođene djece. Ni ratovi, ni bilo kakve katastrofe nisu uništile i ne uništavaju toliko ljudi koliko su ih legalno ubili i ubijaju u majčinoj utrobi. A sve je prekriveno velom demokracije i osobne slobode. U ime »pune slobode« i pogrešno shvaćenih osobnih prava, postignuta je dehumanizacija i masovno ubijanje nedužne djece, još prije rođenja. Takve su posljedice »apsolutne slobode«, utilitarističkoga i hedonističkoga shvaćanja života, etičkoga liberalizma i anarhizma.

U suglasju s *ustavnom odredbom* da svako ljudsko biće ima pravo na život i temeljnom odrednicom *Nacionalnoga programa demografskoga razvitka* o poštovanju i zaštiti ljudskoga života »od začeca do naravne smrti«, moraju se moralno, zakonodavno i zdravstveno zaštititi nerođena djeca. Zato se mora podržati i obnoviti zahtjev 16 hrvatskih katoličkih laičkih i srodnih udruga Ustavnom sudu RH da, u najkraćem mogućem vremenu, protuustavnim proglasi i ukine *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodu odlučivanja o rađanju djece* kojim je 1978. godine legaliziran pobačaj.

U Republici Hrvatskoj pobačaj se ne smije legalizirati. Tu nam Europa ne treba biti uzor. Hrvatski narod ima svoju tisućljetnu kulturu i svoje trajne etičke vrijednosti. On zna razlikovati dobro od zla, činove u funkciji narodne dobrobiti od zločina i samouništenja. U ime dostojanstva ljudskoga života mora se otvoreno i jasno kazati: pobačaj je *ubojstvo* nerođenoga djeteta. S općeljudskoga je motrišta *nemoralan*, s biološkoga je prekid i *negacija života*, s religijskoga je *grešan i antikršćanski*, a s nacionalnoga je *antihrvatski čin!*

I demokracija, već smo to spomenuli, ima svoje granice. Obilježene su nepovredivim moralnim kriterijima i općeljudskim etičkim vrijednostima. Ubojstvo se ne može odobravati demokratskim sredstvima ni pravom većine. Pravo na život je temeljno i nepovredivo ljudsko pravo. Ljudski život se mora apsolutno poštovati, moralno, pravno i zdravstveno štiti, od početka do kraja ili od začeca do naravne smrti. Vjerujemo u Put, Istinu i Život. Neka na tom putu bude svjetlo!

Literatura

1. Barrow, R. *Moral Philosophy for Education*, George Allen–Unwin Ltd., London 1975.
2. Bezić, Ž. *Biti čovjek! Ali kako?* (Odgojne smjernice), Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
3. Fuček, Ivan. *Poruka prve ploče*, FTI DI, Zagreb 1990.
4. Koprek, Ivan. *Korak za smisao*, FTI DI, Zagreb 1992.
5. Kozelj, Ivan. *Savjest*, FTI DI, Zagreb 1988.
6. *Medicinska enciklopedija*, sv. 2., JLZ, Zagreb 1967.
7. *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb 1994.
8. *Povelja o pravima obitelji*, KS, Zagreb 1984.
9. Požaić, Valentin. *Život dostojan života*, FTI DI, Zagreb 1985.
10. Požaić, Valentin. *Život prije rođenja*, FTI DI, Zagreb 1990.
11. Szentmártoni, Mihaj. *Psihologija duhovnog života*, FTI DI, Zagreb 1990.
12. Trstenjak, Anton. *Dobro je biti čovjek*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
13. *Ustav Republike Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb 1991.
14. Vukasović, Ante. *Etika, moral, osobnost*, ŠK i FTI DI, Zagreb 1993.
15. Vukasović, Ante. *Obitelj – vrelo i nositeljica života*, Hrvatski katolički zbor »MI«, Zagreb 1994.
16. Vuk–Pavlović, Pavao. *Ličnost i odgoj*, Tipografija D. D., Zagreb 1932.
17. Zimmermann, Stjepan. *Smisao života*, HAZU, Zagreb 1944.

THE DIGNITY OF HUMAN LIFE

Ante VUKASOVIĆ

Summary

Inspired by the holding of the »Days of Life«, which endeavoured to promote the views of the Holy See and the Croatian Bishops Conference towards the respect and protection of human life, the author discusses the culture of life and the »culture of death« and emphasizes the right to life as the basic human right and the greatest of earthly values.

The right to life as a basic human right is an integral part of all international declarations on human rights, the basic documents and teachings of the Catholic Church, the Croatian constitution and the National Programme for the Demographic Development of the Republic of Croatia. The right to life is a common and universal right and applies to everyone, including unborn babies, who have become the greatest victims in a consumer society which is in a moral crisis.

In opposing the legality to kill unborn babies, the author concludes that abortion from a universal human perspective is immoral, from a biological perspective is a negation of life, from the religious point of view is sinful and anti-Christian, while from a national stance it is anti-Croatian. Therefore, Croatian law must treat abortion as a criminal act.

NADA NARODIMA

Kad se Isus rodio, njegova je domovina bila okupirana. Čitavim ondašnjim svijetom vlada car August, čitavom ondašnjem pokorenom svijetu nametnut je *pax romana* – »rimski mir«. Palestinom upravlja po rimskoj milosti kralj Herod Veliki (37.–4. pr. Kr.), Idumejac, arapskoga podrijetla, od Židova neprihvaćen, iako se upisao u povijest velikih graditelja i obnovitelja zemlje, jedan od najokrutnijih tirana staroga svijeta. Imao je deset žena. Od njih osam imao je devet sinova i pet kćeri. Od straha za svoje prijestolje istrijebio je kraljevsku dinastiju svoje žene Mariamne Hasmonejke. Godine 29. oklevetala ju je njegova sestra Salome da ima ljubavnika; dao je ubiti njega i nju. Josip Flavije piše: »Mariamna, makabejska kći, išla je u smrt uspravna i ponosna, da čak ni boje lica nije promijenila« (*Antiquitates* XV, 7, 5, citirano prema G. Kroll, *Auf den Spuren Jesu*, Innsbruck ¹⁰1988., str. 63.). Njezina brata, Velikog svećenika Aristobula dao je utopiti u svom bazenu u Jerihonu i nakon toga spremiti mu veličanstveni sprovod na kojem je perfidno glasno plakao. Dva sina koja je imao s njom, Aleksandra i Aristobula, školovane u Rimu, optužene zbog navodne urote, dao je oko 7. godine pogubiti skupa s onima koji su ih optužili i s 300 vojnika koji su žalili za njima. Kad je car August to čuo, rekao je da bi radije bio Herodova svinja (*hys*) nego Herodov sin (*hyos*). Potkraj života zapovjedio je svojoj sestri Salomi da na dan njegove smrti skupi petnaest tisuća uglednih Židova na jerihonski stadion i da ih pobije kako bi toga dana proplakala cijela zemlja i nitko se ne bi mogao radovati njegovoj smrti (J. Flavije, *Jüdische Altertümer*, XVII, 6, 5.). Pet dana prije svoje smrti daje ubiti sina Antipatra od žene Doris. Skupinu farizeja koja je širila glas u njegovoj obitelji o dolasku Mesije dao je pobiti. U takvom svijetu zlobe, mržnje i nasilja, u Herodovo vrijeme rađa se u Betlehemu Isus Krist. Nikakvo čudo da se je taj i takav diktator uplašio kad su mudraci s Istoka došli u Jeruzalem da traže novorođenoga kralja židovskog, Mesiju.

Mudraci predstavljaju drukčije ljude u odnosu na Isusovo rođenje, one koji će ga tražiti i prihvatiti.

Prema staroj predaji trojica mudraca s Istoka, najvjerojatnije babilonski astrolozi iz svećeničko–učenjačkih krugova, predstavnici su svih bogotražitelja kroz povijest, zastupnici poganskoga svijeta, napose onih velikana duha i uma koji su ponirali u bit stvari i događaja da u njima otkriju Božje tragove u ovom našem svijetu. Dolaze u Jeruzalem tražeći Mesiju da mu se poklone. Umjetnici će ih na svojim platnima kroz povijest predstavljati